

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور
۲۴. بودجه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

معاونت پژوهش‌های اجتماعی – فرهنگی
دفتر: مطالعات آموزش و فرهنگ

دوره یازدهم – سال اول
شماره ثبت: ۳۰۰
شماره چاپ:
تاریخ چاپ:
کد موضوعی: ۲۷۰
شماره مسلسل: ۱۷۳۳۷
دی‌ماه ۱۳۹۹

به نام خدا

فهرست مطالب

۱		خوانش سیاستی از بودجه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری
۴		خلاصه مدیریتی
۷		۱. بررسی تبصره‌های ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور و عملکرد آن در سال ۱۳۹۹
۱۶		۲. اعتبارات «امور آموزش و پژوهش»
۱۷		۱-۲. بررسی اعتبارات فصل آموزش در «امور آموزش و پژوهش»
۱۷		۲-۲. بررسی اعتبارات فصول پژوهش‌های پایه‌ای، توسعه‌ای و فصل تحقیق و توسعه در «امور آموزش و پژوهش»
۲۱		۳. توزیع کل اعتبارات دستگاه‌های حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری
۲۵		۴. اعتبارات پژوهشی و فناوری
۲۵		۱-۴. اعتبارات مؤسسه‌های پژوهشی و فناوری
۲۵		۴-۲. محاسبه سهم اعتبارات پژوهشی و فناوری از تولید ناخالص داخلی (GDP)
۲۷		جمع‌بندی
۲۸		پیشنهادها
۳۴		منابع و مآخذ

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور ۲۴. بودجه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

خوانش سیاستی از بودجه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

۱. اولویت‌های کلیدی در شرایط نامناسب اقتصادی

با توجه به شرایط اقتصادی و همه‌گیری بیماری کرونا شرایط بسیار دشواری گریبانگیر اقتصاد و صنعت کشور شده است. بنابراین انتظار می‌رود سیاست دولت که در لایحه بودجه متجلی است، متناسب با منابع بسیار محدود و مصارف پُرشمار، معطوف به حوزه‌های کلیدی و پیشران اقتصاد باشد. در شرایط بفرنج کنونی اگر قرار باشد معجزه‌ای رخ دهد از ناحیه دانش و فناوری خواهد بود که حوزه‌های کلیدی دانش شامل دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌هاست که محل تعلیم و پژوهش نخبگان، ایده‌پردازان و جوانان کشور است و پس از آن شرکت‌های دانش‌بنیان و سایر واحدهای فناور است. اهمیت شرکت‌های دانش‌بنیان و مراکز تحقیقاتی در دوره همه‌گیری کرونا با تولید اقلام ضروری از جمله تولید نمونه‌های آزمایشگاهی واکسن کرونا، ماسک‌های نانویی و سایر محصولات ضروری به‌خوبی روشن شده است. از طرفی دیگر تقویت بنیه دفاعی کشور، تولید قطعات تحریمی بسیاری از صنایع نیز مرهون مراکز تحقیقاتی، دانشگاه‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان است.

۲. رویکرد دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در حوزه آموزش عالی (فصل آموزش عالی و برنامه‌های ذیل آن)

بررسی اعتبارات فصل آموزش عالی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ رشدی بالغ بر ۶۲ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد که از رشد «مصارف بودجه عمومی دولت» (۴۳ درصد) پیشی گرفته است و جهشی بزرگ در رشد این اعتبارات به حساب می‌آید. رشد اعتبارات این فصل در سال گذشته تنها ۸ درصد محاسبه شده بود. با توجه به اینکه حدود ۸۵ درصد اعتبارات فصل آموزش عالی صرف حقوق و دستمزد می‌شود به نظر می‌رسد این میزان از رشد در صورت تحقق می‌تواند کفاف افزایش ۲۵ درصدی حقوق و دستمزد در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی را بدهد و از اختصاص اعتبارات پژوهشی برای اجرای سایر برنامه‌ها جلوگیری کند.

بررسی برنامه‌های فصل آموزش عالی نشان می‌دهد ۸۱ درصد از اعتبارات این فصل یعنی بالغ بر ۳۲ هزار و ۵۹۵ میلیارد تومان اختصاص به برنامه‌های آموزشی دارد که حدود ۶۳ درصد رشد نسبت به

همین اعتبارات در قانون بودجه سال ۱۳۹۹، نشان می‌دهد. پس از برنامه‌های آموزشی برنامه‌های رفاهی، فرهنگی و ورزشی در رتبه‌های بعد به‌لحاظ اختصاص اعتبارات این فصل با سهمی بالغ بر ۱۶/۷ درصد (حدود ۶ هزار و ۷۲۶ میلیارد تومان) قرار دارند.

۳. رویکرد دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در حوزه پژوهش

الف) پژوهش و تبصره‌ها

بررسی تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری نشان می‌دهد مانند سال‌های گذشته دولت در تبصره‌های متعدد سعی کرده است با هدف حمایت از تحقیقات تقاضامحوری که در قالب پایان‌نامه‌های دانشجویی انجام می‌شوند و کمک به ارتباط دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی با بازار، جهت‌گیری هزینه‌کرد منابع پژوهشی «بانک‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت» و بسیاری از دستگاه‌های اجرایی را به‌سوی دانشگاه‌ها سوق دهد. نکته قابل تأمل اینکه به چند دلیل این امر مانند سال‌های گذشته امکان تحقق نخواهد یافت که به سه مورد مهم از آنها اشاره می‌شود:

۱. سهم بسیار کم اعتبارات پژوهشی «بانک‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت» از مجموع اعتبارات، که مکلف شده‌اند ۴۰ درصد از اعتبارات پژوهشی خود را از طریق موافقتنامه با دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی به مصرف برسانند.

۲. عدم پیش‌بینی آیین‌نامه اجرایی برای تخصیص ۱۰ درصد از اعتبارات پژوهشی دستگاه‌های اجرایی برای حمایت از پژوهش‌های تقاضامحور از طریق پایان‌نامه‌های دانشجویی.
۳. مجاز بودن (و نه مکلف بودن) سازمان برنامه و بودجه به هزینه‌کرد یک درصد از اعتبارات دستگاه‌ها برای امور پژوهش.

توجه به موارد فوق این تصور را به ذهن متبادر می‌کند که عدم تحقق تبصره‌های مربوط به حوزه پژوهش برای دولت دغدغه‌ای جدی به حساب نمی‌آید؛ چراکه به‌رغم عملکرد ضعیف گذشته هیچ تدبیر جدیدی برای تحقق و یا اثرگذاری تبصره‌های مربوطه اندیشیده نشده است.

ب) فصول پژوهش و مؤسسه‌های پژوهشی

بررسی اعتبارات فصول پژوهش (پایه‌ای، توسعه‌ای و تحقیق و توسعه در «امور آموزش و پژوهش» در امور آموزش و پژوهش حکایت از افزایش ۳۵ درصدی اعتبارات این فصول در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ دارد. چنین رشدی بسیار قابل توجه است و در صورت تحقق می‌تواند بخشی از مشکلات مؤسسات پژوهشی کشور مانند کمبود تجهیزات که در اثر تورم سال‌های اخیر به‌وجود آمده است را مرتفع نماید. شایان ذکر است سهم اعتبارات پژوهش و فناوری از تولید ناخالص داخلی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ حدود ۰/۳۲ درصد

است. باید توجه داشت این میزان از سهم پژوهش و فناوری از تولید ناخالص داخلی با اهداف سیاست‌های کلی علم و فناوری و نقشه جامع علمی کشور بسیار فاصله دارد.

بررسی اعتبارات مؤسسه‌های پژوهشی و فناوری وابسته به وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به‌ترتیب حکایت از رشد ۳۱ درصدی و ۵۰ درصدی اعتبارات هزینه‌ای عمومی این دستگاه‌ها دارد. این نتایج نشان می‌دهد دولت بیش از سال گذشته به حوزه پژوهش و فناوری توجه داشته است.

۴. رویکرد دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در حوزه فناوری

الف) چشم‌داشت دوباره به منابع صندوق توسعه ملی

درخصوص رویکرد دولت در بخش فناوری با توجه به پیش‌بینی عمده اعتبارات این بخش از محل صندوق توسعه ملی که موضوع بند «ه» تبصره «۴» ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ بوده است؛ باید گفت حمایت دولت از این بخش عمدتاً متکی بر منابع صندوق توسعه ملی بوده است که مغایر با بند «۱۰» سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه است و تحقق برداشت از این صندوق منوط به اجازه مقام معظم رهبری است که مورد موافقت قرار نگرفت.

ب) محقق نشدن اعتبارات صندوق نوآوری و شکوفایی و بی‌توجهی به «قانون حمایت از

شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات» مصوب ۱۳۸۹/۸/۳۰ به‌موجب «قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات» مصوب ۱۳۸۹/۸/۳۰، صندوق نوآوری و شکوفایی با هدف تجاری‌سازی نوآوری‌ها و حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان تأسیس شد، مطابق ماده (۵) این قانون دولت موظف شده است از سال سوم پس از تشکیل صندوق نوآوری و شکوفایی، در لایحه بودجه حداقل نیم درصد از منابع بودجه عمومی خود را جهت کمک به این صندوق در نظر بگیرد. علاوه بر این به تصریح تبصره «۲» ماده مذکور، سرمایه اولیه صندوق نوآوری و شکوفایی سی هزار میلیارد ریال تعیین شده است که بایستی ظرف سه سال از محل صندوق توسعه ملی یا حساب ذخیره ارزی تأمین می‌شد. با این همه و با گذشت هشت سال از تأسیس صندوق نوآوری و شکوفایی نه‌تنها نیم درصد (۰/۵٪) از منابع بودجه عمومی به این صندوق اختصاص نیافته، بلکه سرمایه اولیه سه هزار میلیارد تومانی صندوق که می‌بایست ظرف مدت سه سال تأمین می‌شد، بعد از گذشت هشت سال تنها در حد ۲۶۳۰ میلیارد تومان تحقق پیدا کرده است. جالب‌تر آنکه اعتبار اختصاص یافته به صندوق نوآوری و شکوفایی در لایحه بودجه ۱۴۰۰ تنها ۵۰ میلیارد تومان پیش‌بینی شده است که یک‌هزارم از نیم درصد منابع بودجه عمومی دولت در لایحه بودجه ۱۴۰۰ است.

خلاصه مدیریتی

۱. منابع بودجه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

دو بخش عمده از منابع بودجه حوزه آموزش عالی و تحقیقات شامل موارد ذیل است:

الف) کمک‌های دولت یا اعتبارات هزینه‌ای عمومی و عمرانی و سایر اعتبارات از جمله ردیف‌های متفرقه که به همراه اعتبارات متفرقه (متفرقه انتقال یافته) در ردیف‌های خاص ذیل دستگاه‌های مجری و سیاستگذار آمده است.

ب) درآمد اختصاصی که از اشخاص مانند دانشجویان، بنگاه‌های اقتصادی و دستگاه‌های دولتی که خریدار خدمات مؤسسات آموزشی هستند موقوفات، دارایی‌ها، سرمایه‌گذاری‌های مؤسسات آموزشی و کمک‌های مؤسسات خیریه با ارائه خدمات آموزشی و غیره به دست می‌آید.

۲. نگاهی کلی به اعتبارات دستگاهی حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰

مجموع اعتبارات دستگاه‌های مجری آموزش عالی، پژوهشی و فناوری کشور، اعم از هزینه‌ای، اختصاصی و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، با احتساب ردیف‌های متفرقه، بالغ بر ۵۸ هزار و ۷۰۰ میلیارد تومان برآورد شده است که در قیاس با اعتبارات مربوط در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ (۳۹ هزار و ۶۰۰ میلیارد تومان) از رشدی قابل ملاحظه ۴۸ درصدی حکایت دارد.

کل اعتبار در نظر گرفته شده در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ برای وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان‌ها، دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی وابسته آنها، به ترتیب حدود ۲۷ هزار و ۳۰۰ میلیارد تومان و ۲۰ هزار و ۳۰۰ میلیارد تومان برآورد شده است که نسبت به سال گذشته به ترتیب ۳۵ و ۸۴ درصد رشد نشان می‌دهد. بیشترین افزایش اعتبارات در این دو بخش مربوط به اعتبارات هزینه‌ای عمومی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی وابسته به وزارت بهداشت با حدود ۱۵۰ درصد رشد بوده است.

اعتبارات در نظر گرفته شده برای معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور و ستادهای فناوری وابسته به آن در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ حدود ۷۸۷ میلیارد تومان برآورد شده که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹، ۲۳ درصد رشد نشان می‌دهد. شایان ذکر است بالغ بر ۵۸/۷ درصد از اعتبارات پیش‌بینی شده (حدود ۴۶۱ میلیارد تومان) این معاونت معطوف به ستاد آن معاونت و مابقی (۳۲۵ میلیارد تومان) مربوط به ستادها و مراکز فناوری وابسته این معاونت نظیر ستاد توسعه فناوری نانو و ستاد توسعه زیست‌فناوری و... است. در جدول الف اطلاعات دیگری از تغییرات و کلیات لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ مشاهده می‌شود.

جدول الف - کلیات لایحه بودجه سال ۱۴۰۰

درصد	عنوان
۱۵۰	میانگین رشد اعتبارات هزینه‌ای عمومی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۴۵/۴	میانگین رشد اعتبارات هزینه‌ای عمومی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۵۰	میانگین رشد کل اعتبارات مؤسسات پژوهشی و فناوری وزارت بهداشت
۳۲	میانگین رشد کل اعتبارات مؤسسات پژوهشی و فناوری وزارت علوم
۳۴	میانگین رشد اعتبارات پارک‌های علم و فناوری
۲۵	میانگین رشد اعتبارات حقوق و مزایای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۸۵	میانگین سهم هزینه‌های پرسنلی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی
۷۴/۴۱	سهم هزینه‌های عمومی از بودجه دستگاه‌های حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری
۴۳	رشد منابع بودجه عمومی دولت
۴/۵	سهم دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و فناوری وابسته به وزارتین علوم و بهداشت از «منابع بودجه عمومی دولت»
۶/۷۵	سهم کلیه دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و فناوری از «منابع بودجه عمومی دولت»
۶/۸۶	سهم اعتبارات هزینه‌ای عمومی دستگاه‌های حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری از «مصارف هزینه عمومی دولت»

۳. تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

اکثر تبصره‌ها و بندهای این حوزه تکرار تبصره‌های قوانین بودجه سال‌های گذشته ازجمله قانون بودجه سال ۱۳۹۹ است. بندهای حائز اهمیت در تبصره‌های لایحه در حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری به مواردی نظیر تأمین اعتبار برای طرح‌های نوآورانه، توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان، تجهیز و به‌روزرسانی آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی و فناوری (بند «الف» تبصره «۳» و بند «ه» تبصره «۴»)، اجازه به دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری برای اخذ تسهیلات از بانک‌ها (بند «الف» - تبصره «۹»)، کمک به صندوق‌های رفاه دانشجویی برای افزایش منابع مالی (بند «ب» - تبصره «۹»)، حمایت از پژوهش‌های تقاضامحور و هم‌زمان حمایت از پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی (بندهای «ه» و «ح» - تبصره «۹») و حمایت از امور پژوهشی و توسعه فناوری معطوف (بند «ز» - تبصره «۹») است. شایان ذکر است بندهای «ه» و «ز» در راستای اجرای ماده (۶۴) قانون برنامه ششم توسعه بوده‌اند.

بنابراین، سیاست دولت در توجه به موضوعات پیش‌گفته نظیر تجهیز آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی همچنان دیده می‌شود. البته نکته‌ای که بیش از محتوا و مضمون تبصره‌ها اهمیت دارد امکان عملیاتی شدن آنها و شیوه توزیع و اختصاص اعتبارات به دستگاه‌های اجرایی مشمول است. به‌خصوص اینکه بررسی و ارزیابی عملکرد تبصره‌ها در قوانین سنوات گذشته نشان از غیرعملیاتی بودن برخی از تبصره‌ها، به دلایل مختلف ازجمله ابهام و اشکال در متن برخی از تبصره‌ها دارد. علاوه بر این، رویکرد دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ با عنایت به بند «ه» تبصره «۴»، توجه به نوآوری و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و به‌طور کلی توجه به اقتصاد دانش‌بنیان عمدتاً از محل اعتبارات صندوق توسعه ملی بوده است که به دلایل پیش‌گفته مورد موافقت مقام معظم رهبری قرار نگرفت.

مهم‌ترین نکته در تبصره‌های لایحه بودجه در حوزه پژوهش و فناوری، حذف تبصره «ممنوعیت کاهش اعتبارات برنامه‌های پژوهشی توسط دستگاه‌های اجرایی» است که در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به‌عنوان بند «ه» - تبصره «۹» آمده بود. این تبصره موجب کاهش عملکرد برنامه‌های پژوهشی دانشگاه‌ها و سایر دستگاه‌ها خواهد شد.

بند «ه» تبصره «۹» با موضوعات ممنوعیت کاهش اعتبارات پژوهشی دستگاه‌های اجرایی و حمایت آنها از پژوهش‌های تقاضامحور از طریق پایان‌نامه‌های دانشجویی، در صورت تحقق می‌تواند تأثیراتی مانند بند «ح» همین تبصره در حوزه تحقیقات دانشگاهی داشته باشد که ازجمله آنها می‌توان کمک به ارتباط دانشگاه‌ها با صنعت و بازار و سوق دادن پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی به سمت حل مسائل کشور را نام برد. این بند به‌دلیل عدم پیش‌بینی آیین‌نامه اجرایی در قوانین بودجه سال ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹، فاقد عملکرد بوده است.

بند «ح» تبصره «۹» با موضوع تکلیف «شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت» به مصرف ۴۰ درصد از اعتبارات امور پژوهشی در راستای حل مسائل و مشکلات خود از طریق توافق‌نامه با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و جهاد دانشگاهی در قالب مندرج در همین بند بالقوه می‌تواند به‌عنوان یکی از اثربخش‌ترین تبصره‌های موجود در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ معرفی شود. دلایل این موضوع کمک این بند به ارتباط دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی با صنعت و بازار، کمک به ایجاد درآمد برای دانشجویان و پژوهشگران، آشنایی دانشگاه‌ها با مسائل صنعت کشور، کمک به بومی شدن صنعت و فناوری و کمک به پویایی تحقیقات در دانشگاه‌هاست. هرچند تحقق کامل این بند با مشکلاتی روبه‌رو است که در بخش تبصره‌های این گزارش به تفصیل به آن پرداخته شده است؛ اما اولین و مهم‌ترین مانع تحقق این بند در سال ۱۳۹۹ کاهش زیاد اعتبارات امور پژوهشی دستگاه‌های موضوع این بند یعنی «شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت» از قانون بودجه سال ۱۳۹۹ است که در لایحه ۱۴۰۰ نیز رشد قابل ملاحظه‌ای نداشته است. دومین دلیل عدم تحقق این بند نبود حساب و یا صندوقی برای ذخیره این اعتبارات است تا ضمن دسترسی راحت دانشگاه‌ها به این اعتبارات باقی‌مانده آن برای سال بعد ذخیره شود. می‌توان این مهم را به‌معنای گریز دستگاه‌ها از اجرای این بند تلقی نمود.

۱. بررسی تبصره‌های ماده واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور و عملکرد آن در سال ۱۳۹۹

• تبصره «۳» بند «الف»

با رعایت بند «الف» ماده (۴) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه در سال ۱۴۰۰ سقف تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس) برای طرح‌های دولتی و غیردولتی علاوه بر باقی‌مانده سهمیه سال‌های قبل، معادل ریالی سی میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار تعیین می‌شود.

دولت مجاز است یک میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار از تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس) فوق‌الذکر را برای استفاده از منابع بانک‌ها و مؤسسات مالی و توسعه‌ای بین‌المللی به منظور تجهیز آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فناوری و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای دولتی با تضمین دولت و بازپرداخت آن، از محل اعتبارات بودجه عمومی تأمین کند.

- ارزیابی

- این بند که عیناً تکرار قانون بودجه سال ۱۳۹۹ است تاکنون فاقد عملکرد بوده است. تعلل تأمین‌کنندگان مالی (فاینانسرها) در پذیرش تعهدات طرف ایرانی به دلیل تحریم‌های اقتصادی، کاهش امکان انتقال پول به ایران و کاهش امکان خرید تجهیزات از مجاری قانونی و روند بروکراسی، از جمله علل عدم تحقق این حکم است.

- با توجه به فرسوده بودن و یا قدیمی شدن تجهیزات آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی... وجود این بند در لایحه بودجه به شرط داشتن عملکرد ضروری است و می‌تواند نقش بالقوه‌ای در تأمین تجهیزات مورد نیاز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری داشته باشد. با توجه به اقدامات و تجربیات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در خصوص بهره‌گیری از این تبصره و شناختی که از موانع پیش رو حاصل شده است، می‌توان تحریم‌ها را مهم‌ترین عامل عدم تحقق این تبصره قلمداد کرد.

- در پاراگراف سوم بند «الف» این تبصره، تجویز مداخله شورای اقتصاد در امور اجرایی و یا مقرراتگذاری و بودجه‌ای، به ترتیب، با اصول شصت، یکصد و سی و هشت و یکصد و بیست و شش قانون اساسی مغایر است؛ زیرا این شورا دارای اعضای غیر از رئیس‌جمهور و وزیران است.

- پیشنهاد

۱. با توجه به اهمیت حمایت از تولید داخل پیشنهاد می‌شود عبارت «درخصوص طرح‌های متقاضی فاینانس، لازم است در جهت تقویت اقتصاد ملی، عدم امکان استفاده از ظرفیت داخلی، احراز شود». به انتهای این تبصره الحاق شود.

۲. عبارت «شورای اقتصاد» حذف و عبارت «دولت» جایگزین آن شود.

• تبصره «۹» بند «الف»

بند «الف» - به دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزشی و پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری اجازه داده می‌شود با تصویب هیئت‌های امنای خود تا سقف عملکرد درآمد اختصاصی سال ۱۳۹۹ نسبت به اخذ تسهیلات از بانک‌ها از محل توثیق اموال در اختیار خود اقدام کنند و در جهت تکمیل طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای خود و با اولویت ساخت، خرید و تکمیل خوابگاه‌های متاهلین موضوع بند «پ» ماده (۱۰۳) قانون برنامه ششم توسعه استفاده و نسبت به بازپرداخت اقساط از محل درآمد اختصاصی خود اقدام کنند. صندوق‌های رفاه دانشجویان مکلفند نسبت به پیش‌بینی اعتبار لازم در فعالیت‌های خود به‌منظور پرداخت یارانه سود و کارمزد با اولویت احداث خوابگاه‌های متاهلین اقدام کنند.

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی و فناوری اعم از دولتی و غیردولتی نیز می‌توانند با رعایت مفاد این بند، از تسهیلات بانکی برای خرید تجهیزات صرفاً تخصصی و به‌روزرسانی آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های خود استفاده نمایند.

- رزیابی و پیشنهاد

بند «الف» تبصره «۹» به اولویت‌دار بودن ایجاد خوابگاه‌های متاهلین اشاره نموده است که نقطه قوت این بند است. همچنین، با توجه به احتمال فرسوده شدن و آسیب دیدن طرح‌های نیمه‌تمام بهتر است تکمیل خوابگاه‌های نیمه‌تمام در اولویت باشند. **درمجموع پیشنهاد ابقای این بند داده می‌شود.**

• تبصره «۹» بند «ب»

بند «ب» - صد درصد (۱۰۰٪) وجوه اداره شده پرداختی از محل بازپرداخت وام‌های شهریه دانشجویی از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۹ تا سقف هزار و پانصد میلیارد (۱۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود. وجوه مذکور به صندوق‌های رفاه دانشجویی به‌عنوان کمک جهت افزایش منابع مالی صندوق‌های مزبور اختصاص می‌یابد تا براساس اساسنامه مصوب، صرف پرداخت وام شهریه به دانشجویان و سایر پرداخت‌های رفاهی دانشجویی شود. اختصاص وجوهی از محل منابع این بند به صندوق رفاه دانشجویی مربوط به دانشگاه آزاد اسلامی بلامانع است.

- ارزیابی

با توجه به اینکه اکثر دانشجویان کشور شهریه‌پرداز هستند و شرایط همه‌گیری بیماری کرونا وضعیت معیشتی مردم و دانشجویان را تضعیف نموده است و ازسویی اعتبارات پیش‌بینی شده در لایحه بودجه به‌هیچ‌وجه برای تأمین تقاضای دانشجویان شهریه‌پرداز را ندارد، پیشنهاد تصویب این بند با حذف عبارت «تا سقف هزار و پانصد میلیارد (۱۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال» داده می‌شود.

• تبصره «۹» بند «ج»

بند «ج» - مازاد هزینه تحصیلی دانشجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور نسبت به اعتبارات مندرج در این قانون در قالب وام از طریق صندوق رفاه دانشجویان در اختیار این افراد قرار می‌گیرد. اقساط وام‌های مذکور پس از فراغت از تحصیل و اشتغال به کار افراد، پرداخت می‌شود. دانشجویان تحت پوشش نهادهای حمایتی مزبور در اولویت دریافت وام می‌باشند.

- ارزیابی و پیشنهاد

اینکه مازاد هزینه تحصیلی دانشجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی و سازمان بهزیستی از طریق صندوق رفاه دانشجویان تأمین شود اقدام مؤثری است، با این همه از این حیث که بازپرداخت اقساط مربوط نیز برای این عده از دانش‌آموختگان حداقل تا زمان اشتغال و خروج از چتر حمایتی کمیته امداد و سازمان بهزیستی مقدور نیست و این تأخیر و یا عدم تحقق می‌تواند مشکلاتی را برای صندوق‌های رفاه دانشجویی ایجاد کند، پیشنهاد می‌شود پیش‌بینی ردیفی برای جبران خسارت‌های ناشی از این گونه عدم پرداخت‌ها در نظر گرفته شود. همچنین، بهتر است این وام‌ها با اولویت خرید وسایل آموزش از راه دور مانند تبلت باشد.

• تبصره «۹» بند «ه»

در راستای اجرای بند «ج» ماده (۶۴) قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر حمایت از پژوهش‌های تقاضامحور، کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری، با رعایت ماده (۱۱۷) آن قانون و ماده (۵) قانون محاسبات عمومی کشور که از اعتبارات برنامه «پژوهش‌های کاربردی» استفاده می‌کنند، مکلفند حداقل معادل ده درصد (۱۰٪) این اعتبارات را با اعلام فراخوان در موضوعات مورد نیاز خود، از طریق پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری هزینه کنند.

- ارزیابی و پیشنهاد

عبارت «در راستای تحقق اهداف نقشه جامع علمی کشور، کاهش اعتبارات برنامه‌های پژوهشی توسط دستگاه‌های اجرایی ممنوع است». به عنوان جزء «۱» این بند حذف شده است که محل تأمل است. با توجه به اینکه با وجود این عبارت در سال‌های گذشته اعتبارات پژوهشی در محل‌های دیگر نیز هزینه می‌شده‌اند، نبود این عبارت هزینه‌کرد اعتبارات پژوهشی در سایر محل‌ها را موجه جلوه خواهد داد و به تضعیف پژوهش منجر خواهد شد.

بند «ه» تبصره «۹» مانند بند «ح» همین تبصره می‌تواند به ارتباط دانشگاه‌ها با صنعت و بازار و سوق دادن پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی به سمت مسائل کشور، کمک نماید. بنابراین، بند «ه» تبصره «۹» در صورت داشتن عملکرد می‌تواند یکی از بندهای مهم و

تأثیرگذار در حوزه تحقیقات و فناوری باشد که به دلیل عدم پیش‌بینی آیین‌نامه اجرایی آن، تاکنون فاقد عملکرد بوده است.

همچنین، با توجه به اینکه بخش قابل توجهی از دانشجویان و اعضای هیئت علمی کشور در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حسب مورد به تحصیل، تدریس و تحقیق اشتغال دارند، ضروری است تخصیص اعتبارات پژوهشی دستگاه‌های اجرایی موضوع بند «هـ» تبصره «۹» منوط به عقد قرارداد پژوهشی با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی با هدف حمایت از پایان‌نامه‌های تقاضامحور شود.

– پیشنهاد

پیشنهاد می‌شود در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ تدوین آیین‌نامه اجرایی ازسوی سازمان برنامه و بودجه و وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و به تصویب هیئت وزیران برسد در غیر این صورت این بند مانند سنوات گذشته فاقد عملکرد خواهد بود.

• تبصره «۹» بند «و»

به منظور ارتقای شاخص‌های علمی، پژوهشی، فناوری و مهارتی، اعتبارات قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای مناطق کمتر توسعه‌یافته مصوب ۱۳۹۳/۷/۳۰، با اصلاحات و الحاقات بعدی قابل اختصاص به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پارک‌های علم و فناوری و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای و جهاد دانشگاهی مستقر در استان نیز هست.

– ارزیابی و پیشنهاد

وجود این تبصره برای پیشبرد برنامه‌های مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی پارک‌های علم و فناوری مثبت ارزیابی می‌شود. ارتقای شاخص‌های علمی، پژوهشی و فناوری مستلزم در نظر گرفتن و توجه مؤسسات پژوهشی در کنار مؤسسات آموزش عالی است. با عنایت به مراتب فوق پیشنهاد می‌شود در متن تبصره عبارت «و پژوهشی» بعد از «مؤسسات آموزش عالی» آورده شود. در غیر این صورت امکان استفاده مؤسسات پژوهشی از اعتبارات موضوع این بند وجود ندارد.

• تبصره «۹» بند «ز»

در راستای اجرای بند «ب» ماده (۶۴) قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر اختصاص حداقل یک (۱٪) درصد از اعتبارات هزینه‌ای تخصیص‌یافته به دستگاه‌های اجرایی (به استثنای فصول ۱ و ۶) به امور پژوهشی و توسعه فناوری، شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان مجاز است اعتبارات موضوع این ماده را از سرجمع اعتبارات هزینه‌ای استان مندرج در جدول (۱۰) این قانون کسر کند و با هماهنگی دستگاه‌های

اجرائی استانی و براساس اولویت‌ها و سیاست‌های پژوهشی مصوب و نیازهای استان و در چارچوب دستورالعمل ابلاغی سازمان برنامه و بودجه کشور که با هماهنگی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تدوین می‌شود، برای امور پژوهشی و توسعه فناوری دستگاه‌های اجرایی استانی تعیین شده توسط آن شورا و ازجمله جهاد دانشگاهی اختصاص دهد.

دستگاه‌های مذکور مکلفند نحوه هزینه‌کرد این بند را هر ۶ ماه یکبار به شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری و مرکز آمار ایران گزارش دهند و شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری موظف است گزارش سالیانه این بند را حداکثر تا پایان مردادماه سال ۱۴۰۱ به مجلس شورای اسلامی ارائه کند. مرکز آمار ایران مکلف است سالیانه اطلاعات مربوط به هزینه‌کرد تحقیق و توسعه را منتشر کند.

– مشکلات تحقق بند «ز» تبصره «۹»

دستورالعمل اجرایی این بند به دلیل عدم رعایت ساختارهای قانونی شکل گرفته در سطح استان با فرایند بررسی طرح‌ها در قالب دستورالعمل اجرایی ماده (۵۶) قانون الحاق برخی مواد به تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) در تعارض است. درحالی‌که در راستای اجرای قانون مذکور نماینده کارگروه‌های آموزش، پژوهش و فناوری و نوآوری استان‌ها ازسوی رئیس شورای برنامه‌ریزی توسعه استان به دبیرخانه معرفی می‌شوند و وظایف محوله توسط این نمایندگان صورت می‌گیرد، دستورالعمل بند «ز» اشاره دارد که این امر باید توسط سازمان مدیریت و برنامه استان انجام شود. حال آنکه به‌طور منطقی تعریف دو نماینده برای بررسی و تأیید یک طرح در سامانه امکان‌پذیر نمی‌باشد.

– ارزیابی

از سال ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ درمجموع ۱۲۶۰ طرح در همه استان‌ها با اعتباری بالغ بر ۱۰۷ میلیارد تومان به ثبت رسیده است که عملکرد آن تاکنون تنها ۱۶ میلیارد تومان بوده است. با این حساب عملکرد این تبصره بسیار ناچیز بوده است.

چنانکه پیش از این عنوان شد، دلیل عملکرد ضعیف این بند از تبصره را باید در تعارض دستورالعمل مربوط به آن و دستورالعمل اجرایی ماده (۵۶) قانون الحاق و یا به‌صور کلی در نحوه عمل شورای استان جستجو کرد که بنابر اعلام دستگاه‌های اجرایی ذی‌نفع، دستگاه‌های استانی بیش از آنچه بخواهند در این خصوص با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری استان هماهنگی و همکاری داشته باشند، به‌صورت درون‌دستگاهی عمل می‌کنند.

– پیشنهاد

با توجه به نقش مؤثر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری در تحقق اهداف این جز از تبصره پیشنهاد می‌شود با بازنگری و اصلاح دستورالعمل مربوط، از ظرفیت نهادهای علمی و پژوهشی استان در پیشبرد طرح‌های توسعه‌ای استانی استفاده شود.

• تبصره «۹» بند «ح»

شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت مندرج در پیوست (۳) این قانون، مکلفند در اجرای تکالیف قانونی مربوط، حداقل چهل درصد (۴۰٪) از هزینه امور پژوهشی خود مندرج در آن پیوست را در مقاطع سه‌ماهه به میزان بیست‌وپنج درصد (۲۵٪)، به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز کنند تا در راستای حل مسائل و مشکلات خود از طریق توافقنامه با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی اعم از دولتی و غیردولتی و جهاد دانشگاهی و در قالب طرح (پروژه)‌های کاربردی، عناوین پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی، طرح (پروژه)‌های پسادکتری و طرح (پروژه)‌های تحقیقاتی دانش‌آموختگان تحصیلات تکمیلی غیرشاغل به مصرف برسانند.

در صورت واریز نشدن وجوه مربوط در موعد مقرر توسط هریک از شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، به خزانه‌داری کل کشور اجازه داده می‌شود رأساً مبلغ مربوط را از حساب آنها نزد خزانه برداشت کرده و آن را به حساب خاص موضوع این بند واریز کند.

این مبالغ برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و جهاد دانشگاهی مازاد بر درآمد اختصاصی پیش‌بینی شده آنها در این قانون محسوب و عیناً پس از تبادل توافقنامه توسط آنها با سازمان برنامه و بودجه کشور و خزانه‌داری کل کشور، توسط خزانه‌داری کل کشور به مؤسسات آموزش عالی یا پژوهشی و یا جهاد دانشگاهی طرف قرارداد برگشت داده می‌شود، به‌طوری که تا پایان سال مالی کل مبلغ توافقنامه‌ها تسویه شود.

اعتبارات موضوع این بند در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی اعم از دولتی و غیردولتی و فناوری و جهاد دانشگاهی در قالب قراردادهای مشخص هزینه می‌شود.

حداقل سهم قابل پرداخت به دانشجویان، پژوهشگران پسادکتری، دانش‌آموختگان پژوهشگر و نیروهای کارورز از مبلغ هر طرح (پروژه) شصت درصد (۶۰٪) است.

شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات موضوع این بند می‌توانند حداکثر تا ده درصد (۱۰٪) از مبلغ چهل درصد (۴۰٪) هزینه امور پژوهشی مذکور را از طریق دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی اعم از دولتی و غیردولتی وابسته به خود و جهاد دانشگاهی در چارچوب آیین‌نامه اجرایی این بند هزینه نمایند.

آیین‌نامه اجرایی این بند شامل سازوکارهای مربوط، چگونگی مصرف و سایر موارد به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه کشور و همکاری وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، صنعت، معدن و تجارت و جهاد کشاورزی پس از ابلاغ این قانون تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

– چالش‌ها و مشکلات تحقق بند «ح» تبصره «۹»

بند «ح» تبصره «۹» بالقوه می‌تواند یکی از تبصره‌های مهم در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ باشد. دلایل این موضوع اثربخشی این حکم به ارتباط بین دانشگاه و صنعت، کمک به ایجاد درآمد برای دانشجویان و پژوهشگران، فراهم آوردن زمینه اشتغال هدفمند فارغ‌التحصیلان، آشنایی دانشگاه‌ها با مسائل صنعت کشور، کمک به بومی شدن صنعت و فناوری و کمک به پویایی تحقیقات در دانشگاه‌هاست. با این وصف تحقق این بند از تبصره با چالش‌هایی به شرح زیر مواجه است:

۱. به دلیل سکوت متن در خصوص امکان انتقال مانده وجوه نزد خزانه به سال مالی بعد و زمانبر بودن تبادل توافقنامه، عملاً بخشی از اعتبار هر سال بلااستفاده می‌ماند.
۲. دستگاه‌های موضوع این تبصره یعنی شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت هزینه امور پژوهشی خود را از سال ۱۳۹۹ به شدت کاهش داده‌اند. مجموع اعتبارات امور پژوهشی این دستگاه‌ها قانون بودجه سال ۱۳۹۸ بالغ بر ۱۶۸۴ میلیارد تومان بوده است که در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ با کاهشی ۷۹ درصدی به ۳۵۴ میلیارد تومان رسیده است. به نظر می‌رسد این دستگاه‌ها با هدف عدم اجرای واقعی این بند، کاهش اعتبارات پژوهشی را به عنوان راه گریز قانونی، انتخاب نموده‌اند.
۳. با توجه به اینکه بسیاری از پروژه‌ها برای اجرا نیازمند تأمین تجهیزات آزمایشگاهی و مواد اولیه است، اختصاص ۶۰ درصد هزینه هر پروژه به «دانشجویان، پژوهشگران پسادکتری، دانش‌آموختگان پژوهشگر و نیروهای کارورز» در بسیاری موارد هم غیرضروری و هم مانع دستیابی به تجهیزات و مواد مورد نیاز برای اجرای طرح است.
۴. از آنجا که انجام این پروژه‌ها باید از طریق توافقنامه با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی صورت گیرد، دانشگاه‌ها اختصاص ۶۰ درصد اعتبار طرح به دانشجویان را به عنوان مانعی برای اجرای طرح عنوان می‌کنند و از این جهت شرکت‌ها در انعقاد قرارداد با دانشگاه‌ها دچار مشکل هستند.
۵. شرکت‌های وابسته به وزارت دفاع اذعان دارند که هزینه‌های پژوهشی اعلام شده در قانون بودجه، شامل هزینه‌های مربوط به تأمین زیرساخت‌ها نیز هست. از این جهت این شرکت‌ها دچار مشکل شده‌اند و یا برخی از آنها نمی‌توانند قانون را اجرا کنند.
۶. پس از تأیید وجه توسط سازمان برنامه و بودجه، خزانه پرداخت وجه به دانشگاه‌ها را به ارائه درخواست ارسال وجه توسط آنها منوط کرده که این موضوع، فرایند تخصیص منابع را بسیار طولانی کرده است.

– ارزیابی و پیشنهاد

از سال ۱۳۹۷ تا آذرماه سال ۱۳۹۹ در مجموع تعداد ۷۶۳ قرارداد به ارزش ۲،۲۰۵ میلیارد ریال منعقد شده است. مجموع اعتبارات پرداخت شده به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در بازه زمانی فوق برابر ۵۴۵ میلیارد ریال است. عملکرد سه‌ساله ۵۰ میلیارد تومان به‌هیچ‌وجه قابل قبول نیست و باید به رفع تمام چالش‌های پیش روی تحقق این بند اهتمام ورزید.

سازمان صنایع دفاع دارای بیشترین تعداد و حجم قرارداد با دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی می‌باشد. بیشترین میزان پرداخت نیز از طرف شرکت مادر تخصصی ملی صنایع پتروشیمی بوده است. در حکم ذیل این بند، تصریح بر اینکه «و سایر موارد» به موجب آیین‌نامه اجرایی مصوب هیئت وزیران تعیین می‌شود، به دلیل فقدان ضابطه مشخص قانونی، با اصل هشتاد و پنجم شائبه مغایرت دارد.

– پیشنهادها

۱. عبارت «خاص موضوع این بند واریز کند» حذف می‌گردد و جمله «خاصی که شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری اعلام می‌کند واریز می‌گردد» به انتهای پاراگراف دوم این بند الحاق می‌گردد.
۲. سایر اعتبارات پژوهش‌های کاربردی و مسئله‌محور نیز به این حساب واریز می‌گردد.
۳. در متن تبصره بعد از عبارت «دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی»، عبارت «پارک‌های علم و فناوری» اضافه شود.
۴. در بخش مربوط به «حداقل سهم پرداخت به دانشجویان...» بعد از عبارت «مبلغ» عبارت «اعتبارات نیروی انسانی» اضافه شود.
۵. پیشنهاد می‌شود عبارت «سایر موارد» از ذیل این حکم حذف شود.

• تبصره «۹» بند «ل»

به منظور ارتقای شاخص‌های علمی، پژوهشی، فناوری و مهارتی، درآمدهای اختصاصی دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، پارک‌های علم و فناوری و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای وابسته به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و جهاد دانشگاهی از شمول حکم اعتبارات موضوع قانون استفاده متوازن از امکانات کشور برای ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته مستثنا هستند.

– ارزیابی و پیشنهاد

با توجه به اهمیت فراوان ارتقای شاخص‌های علمی، پژوهشی، فناوری و مهارتی تصویب این بند پیشنهاد می‌شود.

• تبصره «۱۴» بند «الف»

در اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها مصوب ۱۳۸۸/۱۰/۱۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی و با هدف تحقق عدالت، کاهش فقر مطلق و توسعه بهداشت و سلامت مردم و همچنین معطوف نمودن پرداخت یارانه به خانوارهای نیازمند و در اجرای ماده (۳۹) قانون برنامه ششم توسعه، تمامی دریافتی‌های (منابع) مندرج در جدول ذیل به استثنای عوارض شهرداری‌ها و دهیاری‌ها به حساب سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها نزد خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود و پس از تخصیص سازمان برنامه و بودجه کشور، مطابق جدول ذیل هزینه می‌شود:

جدول د - اعتبارات از محل هدفمندی یارانه‌ها - ردیف مربوط به حوزه آموزش عالی

مصارف هدفمندی	ردیف ۲۲	امور رفاهی دانشجویان	۴۰۰۰ (میلیارد ریال)
---------------	---------	----------------------	---------------------

- ارزیابی و پیشنهاد

کل مصارف موضوع بند «الف» تبصره «۱۴» در جدول مربوط بالغ بر ۲۶۷ هزار میلیارد تومان و جمع مصارف هدفمندی ۱۸۸ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شده است که سهم امور رفاهی دانشجویان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از این مجموع ۴۰۰ میلیارد تومان (دودهم درصد ۰/۲٪) است، که این رقم علاوه بر اعتبارات مربوط در بودجه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی است. شیوع همه‌گیری کرونا و لغو کلاس‌های حضوری دانشجویان سبب کاهش قراردادهای مربوط به تأمین تغذیه دانشجویان شده است؛ **لذا پیشنهاد می‌شود** این اعتبارات توسط صندوق رفاه دانشجویان برای تهیه اینترنت ارزان و وسایل آموزش از راه دور به‌صورت وام در اختیار دانشجویان بی‌بضاعت قرار گیرد.

• تبصره «۱۸» بند «د»

به شرکت‌های تابعه وزارت نفت اجازه داده می‌شود با تأیید وزیر نفت تا مبلغ هشت هزار میلیارد ریال از محل منابع داخلی خود برای کمک به سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر و حمایت از ساخت داخل و طرح‌های توسعه‌ای اشتغال‌آفرین و تولید بار اول در حوزه‌های مختلف صنعت نفت توسط شرکت‌های دانش‌بنیان و فناوری در بخش‌های خصوصی و تعاونی به‌صورت کمک بلاعوض، وجوه اداره شده یا تسهیلات ترجیحی براساس آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد مشترک وزارت نفت و سازمان برنامه و بودجه کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، اختصاص دهند.

- ارزیابی و پیشنهاد

- این بند از لایحه بودجه ۱۴۰۰ برای تولید محصولات ارزبر و یا استراتژیک دانش‌بنیان بسیار مفید خواهد بود.
- عدم تصریح بر «مؤسسات عمومی غیردولتی» در کنار «بخش‌های خصوصی و تعاونی» در این بند مغایر با بند «۳» سیاست‌های کلی برنامه ششم و سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی به‌نظر می‌رسد.
پیشنهاد می‌شود آیین‌نامه اجرایی این بند حداکثر دو ماه پس از تصویب این قانون تدوین و به تصویب هیئت وزیران برسد. همچنین پیشنهاد می‌شود عبارت «و مؤسسات عمومی غیردولتی» بعد از عبارت «بخش‌های خصوصی و تعاونی» اضافه شود.

• تبصره «۱۹» جزء «۳»

دولت می‌تواند در احداث، توسعه و بهره‌برداری از حوزه‌های سلامت، آموزش و تحقیقات و فرهنگ، موضوع تبصره «۲» بند «ج» ماده (۳) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی و همچنین در اجرای طرح‌های بنگاه‌ها و فعالیت‌های گروه سه ماده (۲) قانون اجرای سیاست‌های اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی با استفاده از روش مشارکت عمومی - خصوصی از ظرفیت این تبصره با رعایت قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) استفاده کند.

- ارزیابی و پیشنهاد

فقدان عملکرد این جزء از تبصره «۱۹» تحت تأثیر ابهام در متن تبصره است. توضیح اینکه تبصره به دولت اجازه داده است که «... با استفاده از روش مشارکت عمومی - خصوصی از ظرفیت این تبصره ...» استفاده کند، بی‌آنکه ظرفیت مشخصی برای تبصره عنوان شده باشد. با توجه به فقدان عملکرد برای تبصره مذکور رفع ابهام از متن موجود و یا حذف تبصره پیشنهاد می‌شود.

۲. اعتبارات «امور آموزش و پژوهش»

در قوانین بودجه سالیانه یکی از مهم‌ترین امور در حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری «امور آموزش و پژوهش» که در برگرنده فصل آموزش عالی و فصول پژوهش‌های پایه‌ای، توسعه‌ای و تحقیق و توسعه است. نسبت اعتبارات این امور و فصول ذیل آن نسبت به مصارف بودجه عمومی دولت می‌تواند شاخص مناسبی برای سنجش میزان توجه دولت به این امور و فصول مرتبط باشد. بنابراین در بخش قبل از پرداختن به این امور و فصول ذیل آن اندکی به مجموع مصارف بودجه عمومی دولت می‌پردازیم. مجموع مصارف بودجه عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ حدود ۹۲۹ هزار و ۸۲۲ میلیارد تومان پیش‌بینی شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ (حدود ۶۴۹ هزار و ۸۱۰ میلیارد تومان) از رشدی ۴۳ درصدی برخوردار شده است.

اعتبارات «امور آموزش و پژوهش» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ بالغ بر ۱۶۰ هزار و ۸۶۴ میلیارد تومان برآورد شده است که نسبت به همین اعتبارات در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ (حدود ۹۶ هزار و ۱۰۰ میلیارد تومان)، ۶۷/۴ درصد رشد نشان می‌دهد. این اعتبارات ۱۷/۳ درصد (۱۷/۳٪) از «مصارف بودجه عمومی دولت» و ۲۲ درصد (۲۲٪) از مجموع اعتبارات امور ده‌گانه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ را تشکیل می‌دهد. جزئیات مربوط به سهم هرکدام از فصول آموزش (آموزش عالی، آموزش و پرورش عمومی، آموزش فنی‌وحرفه‌ای و مهارت‌آموزی)، فصول پژوهش‌های پایه، پژوهش‌های توسعه‌ای، تحقیق و توسعه در «امور آموزش و پژوهش» و فصول تحقیق و توسعه در سایر امور ده‌گانه، به شرح جدول ۱، آمده است.

۲-۱. بررسی اعتبارات فصل آموزش در «امور آموزش و پژوهش»

اعتبارات «فصل آموزش عالی» در لایحه بودجه ۱۳۹۹ بالغ بر ۴۰ هزار و ۲۰۱ میلیارد تومان در ذیل ۳۶ برنامه پیش‌بینی شده است که حدود ۶۲/۵۸ درصد نسبت به همین اعتبارات در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ افزایش داشته است. اعتبارات فصل آموزش عالی حدود ۲۵ درصد (۲۵٪) از کل اعتبارات «امور آموزش و پژوهش» را به خود اختصاص داده است. (جدول ۱)

از زاویه‌ای دیگر حدود ۷۸/۶۵ درصد از اعتبارات «فصل آموزش عالی» هزینه‌ای عمومی، ۱۴/۹۰ درصد اختصاصی و ۶/۴ درصد تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در نظر گرفته شده است که نشان‌دهنده افزایش نسبی سهم اعتبارات هزینه‌ای و کاهش نسبی اعتبارات اختصاصی و تملک دارایی سرمایه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ است. (جدول ۱)

بررسی برنامه‌های فصل آموزش عالی نشان می‌دهد ۸۱ درصد از اعتبارات این فصل یعنی بالغ بر ۳۲ هزار و ۵۹۵ میلیارد تومان اختصاص به برنامه‌های آموزشی دارد که حدود ۶۳ درصد رشد نسبت به همین اعتبارات در قانون بودجه سال ۱۳۹۹، نشان می‌دهد. پس از برنامه‌های آموزشی برنامه‌های رفاهی، فرهنگی و ورزشی در رتبه بعد به لحاظ اختصاص اعتبارات این فصل با سهمی بالغ بر ۱۶/۷ درصد (حدود ۶ هزار و ۷۲۶ میلیارد تومان) قرار دارند.

مهم‌ترین برنامه‌های آموزشی شامل برنامه آموزش نیروی انسانی متخصص (غیرپزشکی)، برنامه آموزش نیروی انسانی متخصص (پزشکی و پیراپزشکی) با سهم‌های ۳۷/۶ درصدی و ۳۴/۴ درصدی از اعتبارات فصل آموزش عالی قرار دارند. برنامه بهبود خدمات رفاهی، فرهنگی و ورزشی دانشجویی و برنامه خدمات رفاهی، فرهنگی و ورزشی به دانشجویان - پزشکی و پیراپزشکی با سهم‌های به ترتیب ۹/۳۵ درصدی و ۳/۸۴ درصدی، عمده‌ترین برنامه‌های غیرآموزشی هستند که دارای بالاترین سهم از اعتبارات این فصل هستند.

۲-۲. بررسی اعتبارات فصول پژوهش‌های پایه‌ای، توسعه‌ای و فصل تحقیق و توسعه در «امور

آموزش و پژوهش»

اعتبارات فصل آموزش عالی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ بالغ بر ۴۰ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شده است که حدود ۶۲/۵۶ درصد نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ رشد نشان می‌دهد. این میزان رتبه دوم رشد در بین فصول سه‌گانه آموزش (آموزش عالی، آموزش و پرورش و آموزش فنی و حرفه‌ای (۵۰٪/۵ درصد)) بوده است (جدول ۱). رشد اعتبارات «امور آموزش و پژوهش» ۶۷/۴ درصد بوده است. همچنین، سهم فصل آموزش عالی از «امور آموزش و پژوهش» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ حدود ۲۵ درصد (۲۵٪) است که نسبت به همین سهم در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ (۲۵/۷۳ درصد) اندکی کاهش داشته است.

از مجموع اعتبارات فصل آموزش عالی بالغ بر ۳۱ هزار و ۶۰۰ میلیارد تومان آن (حدود ۷۸/۶۵ درصد از اعتبارات فصل آموزش عالی) هزینه‌ای است. برآورد می‌شود ۹۰ درصد اعتبارات هزینه‌ای یعنی ۲۸ هزار و ۴۴۰ میلیارد تومان صرف حقوق و دستمزد شود.

همچنین، مجموع اعتبارات فصول پژوهش (پایه‌ای، توسعه‌ای و تحقیق و توسعه در «امور آموزش و پژوهش») بالغ بر ۷ هزار و ۹۵۳ میلیارد تومان پیش‌بینی شده است که نسبت به همین اعتبارات در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ (۵ هزار ۸۹۱ میلیارد تومان) حدود ۳۵ درصد رشد نشان می‌دهد که البته تنها ۵ درصد از اعتبارات «امور آموزش و پژوهش» را شامل می‌شود. کمترین توجه دولت در «امور آموزش و پژوهش» معطوف به فصول پژوهشی بوده است. (جدول ۱)

جدول ۱. «امور آموزش و پژوهش» و توزیع اعتبارات و سهم فصل آموزش عالی و پژوهش‌های پایه و توسعه‌ای از «امور آموزش و پژوهش»

ردیف	عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۹	لایحه بودجه سال ۱۴۰۰	درصد رشد	سهم از «امور آموزش و پژوهش» (درصد)	سهم از مجموع فصول آموزش (درصد)	سهم از مجموع امور ده‌گانه (درصد)
۱	فصل آموزش عالی	۲۴۷,۲۶۷,۹۹۱	۴۰۲,۰۱۸,۸۵۴	۶۲/۵۸	۲۴/۹۷	۲۶/۲۹	۵/۵
۴	مجموع فصول آموزش (عمومی، عالی و فنی‌وحرفه‌ای)	۹۰۱,۹۹۰,۲۹۷	۱,۵۲۹,۱۱۴,۱۴۰	۶۹/۵۳	۹۵/۰۵	۱۰۰	۲۰/۹۲
۲	فصل پژوهش‌های پایه	۲۲,۱۴۴,۷۳۸	۲۹,۰۱۷,۸۲۲	۳۱/۰۳	۱/۸	-	۰/۴
۳	فصل پژوهش‌های توسعه‌ای	۳۶,۱۱۸,۲۹۷	۴۹,۶۳۵,۲۵۳	۴۷/۳۲	۳/۰۸	-	۰/۶۸
۴	فصل تحقیق و توسعه در «امور آموزش و پژوهش» ^۱	۶۴۸,۳۴۸	۸۷۸,۹۱۷	۳۵/۵۶	۰/۰۵	-	۰/۰۰۰۱
۵	مجموع فصول پژوهش (پایه‌ای، توسعه‌ای و تحقیق و توسعه در «امور آموزش و پژوهش»)	۵۸,۹۱۱,۳۸۳	۷۹,۵۳۱,۹۹۲	۳۵	۰ - (۴/۹۴)	-	۱/۰۹
۶	فصول تحقیق و توسعه، برنامه‌های مرتبط با پژوهش و فناوری در امور ده‌گانه	۱۰۵,۳۳۸,۴۴۲	۱۳۸,۱۰۴,۱۸۲	۳۱/۱	-	-	۱/۸۹
۷	«امور آموزش و پژوهش»	۹۶,۱۹۰,۱۹۸	۱,۶۰۹,۸۴۶,۱۲۹	۶۷/۳۶	۱۰۰	-	۲۲/۰۳
۸	جمع امور ده‌گانه	۵۲,۰۳۵,۰۶,۸۱۴	۷,۳۰۷,۹۰۷,۵۰۶	۴۰/۴۴	-	-	۱۰۰

۱. بخش اعظم اعتبارات این فصل در لایحه سال ۱۳۹۹ در ذیل فصول آموزش و پرورش عمومی و آموزش فنی‌وحرفه‌ای و مهارت‌آموزی توزیع شده است.

(میلیون ریال)

ردیف	عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۹	لایحه بودجه سال ۱۴۰۰	درصد رشد	سهم از «امور آموزش و پژوهش» (درصد)	سهم از مجموع فصول آموزش (درصد)	سهم از مجموع امور ده گانه (درصد)
۱	فصل آموزش و پرورش عمومی	۴۵۷.۲۴۷.۹۶۹	۵۳۶.۳۶۹.۱۸۱	۱۷/۳۰	۵۸/۹۵	۶۲/۷۵	۱۱/۵۰
۲	فصل آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	۶۶.۱۸۱.۷۳۲	۸۴.۹۵۶.۲۹۱	۲۸/۳۶	۹/۳۳	۹/۹۴	۱/۸۲
۳	فصل آموزش عالی	۲۱۵.۹۰۳.۳۰۶	۲۳۳.۴۸۴.۱۸۸	۸/۱۴	۲۵/۶۶	۲۷/۳۱	۵/۰۱
۴	مجموع فصول آموزش (عمومی، عالی و فنی و حرفه‌ای)	۷۳۹.۳۳۳.۰۰۷	۸۵۴.۸۰۹.۶۶۰	۱۵/۶۱	۹۳/۹۴	۱۰۰	۱۸/۳۴
۵	فصل پژوهش‌های پایه	۲۰.۲۳۳.۵۸۹	۲۱.۳۴۰.۶۱۷	۵/۴۷	۲/۳۵	-	۰/۴۶
۶	فصل پژوهش‌های توسعه‌ای	۳۱.۹۱۴.۶۲۶	۳۳.۷۳۹.۰۲۳	۵/۷۱	۳/۷۱	-	۰/۷۲
۷	فصل تحقیق و توسعه در «امور آموزش و پژوهش»	۳.۳۱۴.۵۴۹	۱۸.۵۰۰	-۹۹/۴	۰/۰۰۲	-	۰/۰۰۰۴
۸	مجموع فصول پژوهش (پایه‌ای، توسعه‌ای و تحقیق و توسعه در «امور آموزش و پژوهش»)	۵۵.۴۶۳.۷۶۴	۵۵.۰۹۸.۱۴۰	-۰/۶۵	۶/۰۵	-	۱/۱۸
۹	فصول تحقیق و توسعه، برنامه‌های مرتبط با پژوهش و فناوری در امور ده گانه	۱۲۱.۶۰۹.۳۱۴	۱۳۱.۲۲۶.۷۹۵	۷/۹۰	-	-	۲/۸۲
۱۱	«امور آموزش و پژوهش»	۷۹۴.۷۹۵.۷۷۱	۹۰۹.۹۰۷.۸۰۰	۱۴/۴۸	۱۰۰	-	۱۹/۵۲
۱۲	جمع امور ده گانه	۴.۱۴۱.۸۶۵.۱۰۱	۴.۶۶۱.۳۵۷.۰۷۹	۱۲/۵	-	-	۱۰۰

۳. توزیع کل اعتبارات دستگاه‌های حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ اعتبارات دستگاهی حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در بالغ بر ۶۰۰ ردیف ذیل دستگاه‌های مربوطه اختصاص داده شده‌اند. برخی از آنها جزء دستگاه‌های سیاستگذار اصلی و عمده حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری هستند. این دستگاه‌ها شامل وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور است. برخی دیگر دستگاه‌هایی هستند که در ذیل خود برنامه‌های آموزشی یا پژوهشی دارند و یا اینکه مؤسسات آموزشی و پژوهشی وابسته دارند، ولی از متولیان آموزش عالی و پژوهش کشور نیستند که در این گزارش از آنها به‌عنوان سایر دستگاه‌های اجرایی یاد می‌شود. ازجمله این دستگاه‌ها می‌توان جهاد دانشگاهی، نهاد ریاست‌جمهوری، مجمع تشخیص مصلحت نظام، وزارت آموزش و پرورش و سایر وزارتخانه‌ها و غیره را نام برد.

توزیع اعتبارات بخش آموزش عالی، تحقیقات و فناوری کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ برحسب دستگاه‌های اجرایی و به تفکیک هزینه‌ای، اختصاصی و تملک‌دارایی سرمایه‌ای در جدول ۲ آمده است. مطابق جدول مذکور مجموع کل اعتبارات دستگاهی آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور بالغ بر ۵۸۷ هزار و ۶۴۳ میلیارد ریال برآورد شده است که سهم وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (آموزشی و پژوهشی) با لحاظ دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی وابسته به آنها و معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور به ترتیب ۴۶/۴۱، ۳۴/۳۵ و ۱/۳۳ درصد از کل این اعتبارات بوده است. ۱۷/۷۱ درصد باقی‌مانده مربوط به دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی و ردیف‌های متفرقه است.

از مجموع کل اعتبارات دستگاهی آموزش عالی، تحقیقات و فناوری که در بالا به آنها اشاره شد سهم اعتبارات «هزینه‌ای عمومی»، «اختصاصی» و «تملك دارایی‌های سرمایه‌ای» به ترتیب ۷۴/۴۱، ۱۸/۹۸ و ۷/۱۱ درصد بوده است.

سهم اعتبارات «هزینه‌ای عمومی»، «اختصاصی» و «تملك دارایی‌های سرمایه‌ای» از مجموع اعتبارات حوزه ستادی وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی وابسته به آن به ترتیب ۷۱/۶۱، ۱۸/۰۵ و ۱۰/۳۶ درصد بوده است.

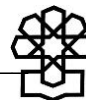
به ترتیب فوق، سهم اعتبارات «هزینه‌ای عمومی»، «اختصاصی» و «تملك دارایی‌های سرمایه‌ای» از مجموع اعتبارات حوزه ستادی وزارتخانه بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی وابسته آن به ترتیب ۷۹/۸۵، ۱۷/۴۲ و ۲/۷۷ درصد بوده است. سهم همین اعتبارات برای معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور و مؤسسات و ستادهای وابسته نیز به ترتیب ۹۶/۶۹ درصد، ۲/۲۳ درصد و ۱/۰۶ درصد بوده است.

سهم مجموع اعتبارات «هزینه‌ای عمومی» حوزه ستادی، دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی وابسته به «وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری» و «بهداشت، درمان و آموزش پزشکی» از کل اعتبارات «هزینه‌ای عمومی» پیش‌بینی شده حوزه «آموزش عالی، تحقیقات و فناوری» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کشور به ترتیب ۴۴/۶۷ و ۳۷/۰۵ درصد برآورد شده است. همچنین، سهم این اعتبارات برای معاونت علم و فناوری رئیس‌جمهور ۱/۷۴ درصد و برای دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی و فرهنگستان‌ها ۱۶/۳۷ درصد شده است.

مجموع اعتبارات دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی نزدیک به ۱۰۳ هزار و ۳۸۹ میلیارد ریال است که نسبت به سال گذشته ۳۳/۵۴ درصد رشد نشان می‌دهد. بالغ بر ۳۰ درصد این اعتبارات مربوط به سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی است که بالغ بر ۳۰ هزار ۲۷۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است و مجموعاً بیش از ۵۶ درصد رشد داشته است. اعتبارات سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی بالغ بر ۵۲ درصد از مجموع اعتبارات مؤسسات پژوهشی وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی (بجز وزارت علوم و بهداشت) را شامل می‌شود. همچنین، مجموع اعتبارات جهاد دانشگاهی بالغ بر ۶ هزار و ۷۲۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است که در مجموع حدود ۳۶/۷۸ درصد رشد داشته است.

در همین ارتباط این میزان کل اعتبارات دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی سایر دستگاه‌های اجرایی در حوزه علوم پزشکی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ نزدیک به ۸ هزار و ۱۷۵ میلیارد ریال است که نسبت به همین اعتبارات در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ (۵ هزار و ۸۴۲ میلیارد ریال) حدود ۳۹/۹۴ درصد رشد نشان می‌دهد.

مجموع اعتبارات دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با لحاظ مؤسسه‌های آموزش عالی وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی (اعتبارات آموزشی) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، ۴۳۳ هزار و ۶۵۸ میلیارد ریال بوده است که نسبت به همین اعتبارات در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ (۲۶۹ هزار و ۴۰۶ میلیارد ریال)، از رشد ۶۰/۹۶ درصدی برخوردار بوده است (جمع ردیف‌های ۲، ۶ و ۱۲ جدول ۲). این اعتبارات معادل ۷۳/۷۹ درصد از کل اعتبارات آموزش عالی، تحقیقات و فناوری است.

جدول ۲. اعتبارات بخش آموزش عالی، تحقیقات و فناوری برحسب دستگاه‌های اجرایی و ارقام پیش‌بینی شده در تبصره‌ها و ردیف‌های متفرقه

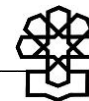
(میلیون ریال)

براساس قانون بودجه ۱۳۹۹ و لایحه بودجه ۱۴۰۰

دستگاه اجرایی	ردیف	بخش / گروه	قانون بودجه سال ۱۳۹۹				لایحه بودجه سال ۱۴۰۰				نرخ رشد (درصد)			
			هزینه عمومی	اختصاصی	تملك دارایی	جمع	هزینه عمومی	اختصاصی	تملك دارایی	جمع	عمومی	اختصاصی	تملك دارایی	جمع
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱	حوزه ستادی	۱۱,۴۰۳,۱۰۸	۹,۹۳۷,۰۰۰	۲,۸۳۹,۰۸۳	۲۴,۱۷۹,۱۹۱	۱۳,۴۹۷,۳۶۸	۹,۹۳۷,۰۰۰	۴,۰۴۷,۲۱۵	۲۷,۴۷۱,۵۸۳	۱۸,۳۷	-۰,۱۰	۴۲,۵۵	۱۳,۶۲
	۲	دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی	۱۱۵,۲۷۸,۵۰۲	۳۰,۴۲۴,۸۰۸	۱۶,۶۴۹,۶۲۳	۱۶۲,۳۵۲,۹۳۳	۱۶۷,۶۱۲,۶۷۷	۳۵,۰۵۱,۷۵۱	۲۱,۵۶۷,۴۷۴	۲۲۴,۲۳۱,۹۰۲	۴۵,۴۰	۱۵,۲۱	۲۹,۵۴	۳۸,۱۱
	۳	مؤسسه‌های پژوهشی و فناوری	۱۰,۷۹۸,۱۸۸	۲,۷۵۵,۸۷۴	۱,۸۴۵,۱۸۵	۱۵,۳۹۹,۲۴۷	۱۴,۲۴۶,۷۶۰	۴,۲۶۲,۶۱۸	۲,۶۵۱,۵۴۰	۲۱,۰۷۸,۸۱۸	۳۱,۹۴	۵۴,۶۷	۴۳,۷۰	۳۶,۸۸
	۴	جمع	۱۳۷,۴۷۹,۷۹۸	۴۳,۱۱۷,۶۸۲	۲۱,۳۳۳,۸۹۱	۲۰۱,۹۳۱,۳۷۱	۱۹۵,۳۵۶,۸۰۵	۴۹,۲۴۱,۳۶۹	۲۸,۲۶۶,۲۲۹	۲۷۲,۷۸۲,۳۰۳	۴۲,۱۰	۱۴,۲۰	۳۲,۴۹	۳۵,۰۹
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۵	حوزه‌های ستادی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۶,۹۹۲,۰۸۳	۲۳,۵۱۰,۰۰۰	۱۱۲,۵۵۰	۳۰,۶۱۴,۶۳۳	۹,۷۰۸,۰۰۴	۱۹,۱۳۰,۰۰۰	۱۶۷۲۲۰	۲۹,۰۰۵,۲۲۴	۳۸,۸۴	-۱۸,۶۳	۴۸/۵۷	-۵,۲۶
	۶	دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی	۵۹,۳۰۸,۶۳۳	۹,۲۲۵,۲۷۱	۳,۸۳۷,۳۱۲	۷۲,۳۷۱,۲۱۶	۱۴۷,۶۳۲,۵۴۰	۱۱,۴۴۲,۶۴۰	۵۰,۳۷,۲۲۰	۱۶۴,۱۱۲,۴۰۰	۱۴۸,۹۲	۲۴,۰۴	۳۱,۲۷	۱۲۶,۷۶
	۷	مؤسسه‌های پژوهشی و فناوری	۳,۱۳۴,۷۲۸	۳,۹۹۴,۵۸۰	۲۹۳,۲۲۶	۷,۴۲۲,۵۳۴	۴,۷۰۳,۱۴۷	۴,۷۸۷,۵۹۲	۴۱۹,۵۰۰	۹,۸۰۰,۲۳۹	۵۰,۰۳	۱۹,۸۵	۴۳,۰۶	۳۲,۰۳
	۸	جمع	۶۹,۴۳۵,۴۴۴	۳۶,۷۲۹,۸۵۱	۴,۲۴۳,۰۸۸	۱۱۰,۴۰۸,۳۸۳	۱۶۲,۰۴۳,۶۹۱	۳۵,۳۶۰,۲۳۲	۵,۶۲۳,۹۴۰	۲۰۲,۹۱۷,۸۶۳	۱۳۳	-۴	۳۳	۸۴
معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور	۹	حوزه ستادی	۳,۶۲۳,۶۱۸	۲۰,۰۰۰	۱۲,۰۰۰	۳,۶۵۵,۶۱۸	۴,۵۸۴,۲۴۱	۲۰,۰۰۰	۱۵,۶۰۰	۴,۶۱۹,۸۴۱	۲۶,۵۱	۰	۳۰,۰۰	۲۶,۳۸
	۱۰	مؤسسات و ستادهای فناوری وابسته	۲,۵۴۵,۳۸۴	۱۳۱,۰۰۰	۵۳,۵۰۰	۲,۷۲۹,۸۸۴	۳,۰۲۴,۷۱۷	۱۵۶,۰۰۰	۶۸,۴۵۰	۳,۲۴۹,۱۶۷	۱۸,۸۳	۱۹,۰۸	۲۷,۹۴	۱۹,۰۲
	۱۱	جمع	۶,۱۶۹,۰۰۲	۱۵۱,۰۰۰	۶۵,۵۰۰	۶,۳۸۵,۵۰۲	۷,۶۰۸,۹۵۸	۱۷۶,۰۰۰	۸۴,۰۵۰	۷,۸۶۹,۰۰۸	۲۳,۳۴	۱۶,۵۶	۲۸,۳۲	۲۳,۲۳
دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی و فرهنگستان‌ها	۱۲	آموزشی	۲۴,۱۱۶,۷۰۱	۹,۱۱۲,۵۰۰	۱,۴۵۲,۹۲۱	۳۴,۶۸۲,۱۲۲	۲۷,۹۴۳,۲۶۲	۱۵۰,۳۷,۶۰۰	۲۱,۳۲۲,۹۵۳	۴۵,۳۱۳,۸۱۵	۱۵,۸۷	۶۵,۰۲	۶۰,۵۷	۳۰,۶۵
	۱۳	پژوهشی	۲۵,۹۰۴,۹۱۵	۶,۶۰۳,۵۸۰	۴,۳۸۶,۱۷۲	۳۶,۸۹۴,۶۶۷	۳۸,۲۳۴,۷۸۷	۹,۰۸۳,۵۷۱	۵,۳۷۸,۱۸۸	۴۹,۹۰۰,۱۲۰	۴۷/۶۰	۳۷/۵۶	۲۲/۶۲	۳۵/۲۵
	۱۴	جمع	۵۰,۰۲۱,۶۱۶	۱۵,۷۱۶,۰۸۰	۵,۸۳۹,۰۹۳	۷۱,۵۷۶,۷۸۹	۶۶,۱۷۸,۰۴۹	۲۴,۱۲۱,۱۷۱	۷,۷۱۱,۱۴۱	۹۵,۲۱۳,۹۳۵	۳۲,۳۰	۵۳/۴۸	۳۲/۰۶	۳۳/۰۲
	۱۵	پژوهشی و آموزشی علوم پزشکی	۴,۵۰۷,۴۶۳	۱,۲۲۶,۲۱۵	۱۰۸,۵۰۰	۵,۸۴۲,۱۷۸	۵,۴۲۲,۹۹۸	۲,۶۴۳,۲۰۵	۱۳۹,۵۸۰	۸,۱۷۵,۷۸۳	۲۰/۳۱	۱۱۵/۵۶	۲۸/۶۵	۳۹/۹۴
	۱۶	جمع	۴,۵۰۷,۴۶۳	۱,۲۲۶,۲۱۵	۱۰۸,۵۰۰	۵,۸۴۲,۱۷۸	۵,۴۲۲,۹۹۸	۲,۶۴۳,۲۰۵	۱۳۹,۵۸۰	۸,۱۷۵,۷۸۳	۲۰/۳۱	۱۱۵/۵۶	۲۸/۶۵	۳۹/۹۴

دستگاه اجرایی	ردیف	بخش / گروه	قانون بودجه سال ۱۳۹۹				لایحه بودجه سال ۱۴۰۰				نرخ رشد (درصد)		
			هزینه عمومی	اختصاصی	تملك دارایی	جمع	هزینه عمومی	اختصاصی	تملك دارایی	جمع	عمومی	اختصاصی	تملك دارایی
ردیف‌های متفرقه	۱۷	متفرقه	۹۹,۴۵۰	۰	۱۰۰,۰۰۰	۱۹۹,۴۵۰	۶۸۴,۸۰۰	۰	۰	۶۸۴,۸۰۰	۵۸۸	۰	-۱۰۰
	۱۹	جمع	۹۹,۴۵۰	۰	۱۰۰,۰۰۰	۱۹۹,۴۵۰	۶۸۴,۸۰۰	۰	۰	۶۸۴,۸۰۰	۵۸۸	۰	-۱۰۰
اعتبارات پژوهشی و رفاهی	۲۰	مجموع اعتبارات بخش آموزش عالی، تحقیقات و فناوری	۲۶۷,۷۱۲,۷۷۳	۹۶,۹۴۰,۸۲۸	۳۱,۶۹۰,۰۷۲	۳۹۶,۳۴۳,۶۷۳	۴۳۷,۲۹۵,۳۰۱	۱۱۱,۵۴۱,۹۷۷	۴۱,۸۲۴,۹۴۰	۵۸۷,۶۴۳,۶۹۲	۶۳	۱۵	۳۲
	۲۱	یارانه موضوع بند «الف» تبصره «۱۴»	۴,۰۰۰,۰۰۰	-	-	۴,۰۰۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰	-	-	۴,۰۰۰,۰۰۰	۰	-	-
مندرج در تبصره‌های «۴»، «۱۳» و «۱۴»	۲۲	بند «ه» تبصره «۴»	۲۷,۹۷۰,۰۰۰	-	-	۲۷,۹۷۰,۰۰۰	۰	۰	۰	۰	-۱۰۰	-	-۱۰۰
		مجموع اعتبارات بخش آموزش عالی، تحقیقات و فناوری + اعتبارات پژوهشی و فناوری در تبصره‌ها و ردیف‌های متفرقه	۲۹۵,۶۸۲,۷۷۳	۹۶,۹۴۰,۸۲۸	۳۱,۶۹۰,۰۷۲	۴۲۸,۳۱۳,۶۷۳	۴۴۱,۲۹۵,۳۰۱	۱۱۱,۵۴۱,۹۷۷	۴۱,۸۲۴,۹۴۰	۵۹۱,۶۴۳,۶۹۲	۴۹/۲۴	۱۵/۰۶	۳۱/۹۸
	۳۸/۱۳												

* بالغ بر ۳ هزار و ۲۷ میلیارد تومان از این اعتبارات برای سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی پیش‌بینی شده است که مجموعاً بالغ ۵۶ درصد رشد داشته‌اند.

۴. اعتبارات پژوهشی و فناوری

۴-۱. اعتبارات مؤسسه‌های پژوهشی و فناوری

مجموع اعتبارات پژوهشی و فناوری برآورد شده وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با لحاظ مؤسسه‌های پژوهشی وابسته به آنها و سایر دستگاه‌های اجرایی و معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، بالغ بر ۹۲ هزار و ۲۰۴ میلیارد ریال بوده است که نسبت به همین اعتبارات در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ (۶۸ هزار و ۲۸۸ میلیارد ریال)، از رشد ۳۵/۰۲ درصدی برخوردار بوده است (جمع ردیف‌های ۳، ۷، ۱۰، ۱۳ و ۱۵ جدول ۲). این اعتبارات معادل ۱۵/۵۸ درصد از کل اعتبارات آموزش عالی، تحقیقات و فناوری است.

از مبلغ ۹۲ هزار و ۲۰۴ میلیارد ریال اعتبارات پژوهشی که در فوق توضیح داده شد، بالغ بر ۲۱ هزار و ۷۸ میلیارد ریال (ردیف ۳ جدول ۲) و ۹ هزار و ۸۰۰ میلیارد ریال (ردیف ۷ جدول ۲) به‌ترتیب مربوط به اعتبارات مؤسسه‌های پژوهشی و فناوری وابسته به وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است که مجموع این اعتبارات (۳۰ هزار و ۸۷۹ میلیارد ریال) حدود ۳۳/۴۸ درصد از کل اعتبارات مؤسسه‌های پژوهشی و فناوری را تشکیل می‌دهد.

همچنین، مجموع اعتبارات مربوط به مؤسسه‌های پژوهشی و فناوری وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی ۵۸ هزار و ۷۵ میلیارد ریال (مجموع ردیف‌های ۱۳ و ۱۶ جدول ۲) و مجموع اعتبارات اختصاص‌یافته به مؤسسه‌های پژوهشی و ستادهای فناوری وابسته به معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری بالغ بر ۳ هزار و ۲۴۹ میلیارد ریال (ردیف ۱۰ جدول ۲) است.

شایان ذکر است که سهم مجموع اعتبارات مؤسسه‌های پژوهشی و فناوری وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی (۵۸ هزار و ۷۵ میلیارد ریال) حدود ۶۳ درصد از مجموع اعتبارات مؤسسه‌های پژوهشی و فناوری است. به‌عبارتی تنها ۳۷ درصد از اعتبارات پژوهشی دستگاه‌های اجرایی کشور برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی ذیل وزارتین بهداشت و علوم پیش‌بینی شده است.

۴-۲. محاسبه سهم اعتبارات پژوهشی و فناوری از تولید ناخالص داخلی (GDP)

برای محاسبه کل اعتبارات پژوهش، توسعه و فناوری دولتی کشور که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ پیش‌بینی شده است؛ اعتبارات فصول تحقیق و توسعه در امور ده‌گانه، فصل پژوهش‌های پایه و توسعه‌ای و برنامه‌های مرتبط با پژوهش و فناوری در سایر فصول گردآوری شده است، هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و ۱ درصد اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی تخصیص یافته، به‌استثنای فصول ۱ و ۶ لایحه بودجه (موضوع بند «ب» ماده (۶۴) قانون برنامه ششم توسعه) منظور شده‌اند. علاوه بر این، اعتبارات پژوهشی و فناوری پیش‌بینی شده در تبصره‌های

لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، ردیف‌های متفرقه دستگاه‌ها و سایر ردیف‌های مرتبط با پژوهش و فناوری مورد محاسبه قرار گرفته‌اند.

داده‌های به‌دست آمده از جدول ۳ نشان می‌دهند که سهم اعتبارات پژوهش و فناوری از تولید ناخالص داخلی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ حدود ۰/۳۲ درصد است. باید توجه داشت این میزان از سهم پژوهش و فناوری از تولید ناخالص داخلی با اهداف سیاست‌های کلی علم و فناوری و نقشه جامع علمی کشور در خصوص افزایش سهم تحقیق و توسعه از تولید ناخالص داخلی به ۴ درصد تا سال ۱۴۰۴ و اهداف مندرج در ماده (۶۶ - جدول ۱۳) قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر رسیدن سهم پژوهش و فناوری از تولید ناخالص داخلی به ۱/۵ درصد تا سال ۱۴۰۰ فاصله زیادی دارد.

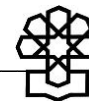
جدول ۳. اعتبارات پژوهش و فناوری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ (میلیون ریال)

ردیف	عنوان	اعتبارات
۱	هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت (پیوست ۳)	۳,۵۴۰,۱۹۵
۲	ردیف‌های مندرج در جداول متفرقه‌ها (ماده‌واحد - جدول ۹) ۱۱۱۱۱	۱۶۴,۸۰۰
۳	امور و فصول - اعتبارات پژوهش و فناوری دستگاه‌های اجرایی (ماده‌واحد - جدول ۶)	۱۳۸,۱۰۴,۱۸۲
۴	۱ درصد اعتبارات تخصیص‌یافته هزینه‌ای به‌استثنای فصول ۱ و ۶ دستگاه‌های اجرایی موضوع بند «ب» ماده (۶۴) قانون برنامه ششم توسعه (ماده‌واحد - جدول ۲-۷)	۱۶,۲۴۸,۸۶۸
۵	جمع کل	۱۵۸,۰۵۸,۰۴۵
۶	تولید ناخالص داخلی (GDP)	۴۹,۲۵۳,۷۳۷,۷۴۱
۷	سهم اعتبارات پژوهش و فناوری از GDP (درصد) با احتساب معادل ریالی تسهیلات ارزی پیش‌بینی شده در تبصره «۴» بند «ه»	۰/۳۲

* معادل ریالی یورو ۳۰۰,۰۰۰ ریال در نظر گرفته شد.

** تولید ناخالص داخلی در سال ۱۴۰۰ با احتساب نرخ تورم ۳۰ درصد و رشد صفر محاسبه شده است.

همچنین، باید توجه داشت که در این گزارش امکان محاسبه یک درصد هزینه‌های غیرعملیاتی شرکت‌های دولتی - موضوع بند «ب» ماده (۶۴) قانون برنامه ششم و همچنین سهم بخش غیردولتی از تحقیق و توسعه فراهم نبوده است، هرچند که گسترش تحقیق و توسعه در بخش خصوصی از اهمیت زیادی در رسیدن به اهداف کلان ملی و جبران کمبود اعتبارات دولتی در این حوزه، برخوردار است. براساس جدول ۳ همچنین می‌توان دریافت که مجموع اعتبارات پژوهشی و فناوری لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ معادل ۱/۷ درصد از مصارف بودجه عمومی دولت را تشکیل می‌دهد. (مصارف بودجه عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، به میزان ۹,۲۹۸,۲۱۷,۱۷۷ میلیون ریال برآورد شده است).

مرور اجمالی وضعیت اعتبارات برآورد شده دستگاه‌های اجرایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که متناسب با افزایش منابع بودجه عمومی دولت (۴۳ درصد)، رشد مجموع کل اعتبارات دستگاه‌های اجرایی حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری و از جمله آنها دانشگاه‌ها و دیگر مؤسسه‌های علمی و تحقیقاتی حدود ۴۸ درصد است. همچنین متوسط افزایش اعتبارات هزینه‌ای این حوزه ۶۳ درصد است.

کل اعتبارات دستگاهی حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری بالغ بر ۵۸ هزار و ۷۶۴ میلیارد تومان برآورد شده است. همچنین، مجموع اعتبارات هزینه‌ای عمومی، اختصاصی و تملک دارایی سرمایه‌ای این حوزه به ترتیب ۴۳ هزار و ۷۲۹ میلیارد تومان، ۱۱ هزار و ۱۵۴ میلیارد تومان و ۴ هزار و ۱۸۲ میلیارد تومان برآورد شده است.

حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ نسبت به قانون بودجه ۱۳۹۹ و به‌طور کلی از چند جهت قابل توجه است:

اول - در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ رشد اعتبارات فصل آموزش عالی و «امور آموزش و پژوهش» نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۶۲/۵۸ درصد و ۶۷/۳۶ درصد بوده است.

دوم - رشد مجموع فصول پژوهش‌های پایه، توسعه‌ای و تحقیق و توسعه در «امور آموزش و پژوهش» به میزان ۳۵ درصد بوده است.

سوم - مجموع اعتبارات تحقیق، توسعه و فناوری در امور ده‌گانه (شامل همه فصول تحقیق و توسعه، پژوهش‌های پایه‌ای، توسعه‌ای و سایر برنامه‌های مرتبط ذیل سایر فصول) حدود ۳۱ درصد رشد داشته است.

چهارم - رشد مجموع اعتبارات دستگاهی بخش آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، بدون در نظر گرفتن اعتبارات پیش‌بینی شده در تبصره‌های این لایحه، ۴۸ درصد بوده است. بالاترین رشد مربوط به اعتبارات هزینه‌ای عمومی «دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی» وابسته وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (حدود ۱۵۰ درصد) بوده است.

پنجم - سهم هزینه‌های عمومی از مجموع اعتبارات دستگاه‌های حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری ۷۴/۴ درصد برآورد شده است.

ششم - سهم کلیه دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و فناوری از «منابع بودجه عمومی دولت» ۶/۷۵ درصد برآورد شده است.

هفتم - سهم مجموع کل اعتبارات دستگاهی حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری از منابع بودجه عمومی دولت ۶/۳۲ درصد برآورد شده است.

هشتم - اعتبارات سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی بیش از ۵۲ درصد از مجموع اعتبارات مؤسسات پژوهشی وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی (بجز وزارت علوم و بهداشت) را شامل می‌شود که بیش از ۵۶ درصد رشد داشته‌اند.

نهم - سهم اعتبارات هزینه‌ای عمومی دستگاه‌های حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری از «مصارف هزینه عمومی دولت» ۶/۸۶ درصد محاسبه شده است.

دهم - در ارتباط با رعایت احکام قانون برنامه ششم، لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ با رعایت بند «ب» ماده (۶۴) در موضوع هزینه کرد یک درصد از اعتبارات تخصیص یافته هزینه‌ای به استثنای فصول ۱ و ۶ در مورد شرکت‌های دولتی برای امور پژوهش (موضوع بند «ز» تبصره «۹» لایحه)، بند «پ» ماده (۶۴) در موضوع «حمایت از پژوهش‌های مسئله‌محور و تجاری‌سازی پژوهش و نوآوری» (بند «ه» تبصره «۴» لایحه)، بند «پ» ماده (۱۰۳) قانون برنامه ششم توسعه در موضوع اولویت احداث خوابگاه‌های متاهلین (بند «الف» تبصره «۹» لایحه) پیش‌بینی‌هایی صورت گرفته است، اما در مورد بند «ج» با موضوع تسهیل مشارکت شرکت‌های دانش‌بنیان و فناور و فعالان اقتصادی کشور در زنجیره تولید بین‌المللی توسط دستگاه‌های اجرایی، بند «الف» ماده (۶۵) با موضوع «حمایت از تأسیس شرکت‌های دانش‌بنیان در داخل کشور با مشارکت شرکت‌های خارجی صاحب صلاحیت و دارای دانش برای طراحی، مهندسی، ساخت، نصب تجهیزات و انتقال فناوری در حوزه‌های انرژی» و ردیف مندرج در جدول ۱۳ ماده (۶۶) قانون برنامه ششم توسعه در موضوع افزایش ۱/۳۵ درصدی سهم پژوهش و فناوری بخش دولتی از تولید ناخالص داخلی برای حمایت و تقویت پژوهش و فناوری، ایجاد نظام ملی نوآوری و تقویت زیرساخت‌ها و نظامات پشتیبانی پژوهش و فناوری تدابیری اتخاذ نشده است.

پیشنهادهای

برخی از اجزای تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در موارد مربوط به آموزش عالی، تحقیقات و فناوری بعضاً دارای نقص یا ابهام در متن است. شرح این موارد و کلیه پیشنهادهای در بخش بررسی تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ این گزارش، آمده است. در این بخش اهم پیشنهادهای و اصلاحات به شرح زیر ارائه می‌شود:

الف) پیشنهادهای اصلاحی و الحاقی

۱. اصلاح بند «الف» تبصره «۳» - پاراگراف سوم، سطر دوم:

بعد از عبارت «... و شرکت‌های دانش‌بنیان،» عبارت: «و واحدهای فناور مستقر در پارک‌ها و مراکز رشد علم و فناوری» اضافه شود.

دلیل توجیهی

تقویت واحدهای فناور مستقر در پارک‌ها و مراکز رشد علم و فناوری به دلیل نوپا بودن و اهمیت آنها در شرایط بیماری کرونا و تحریم‌های اقتصادی در بند «الف» تبصره «۳» پاراگراف سوم، سطر دوم پیشنهاد می‌شود:

۲. اصلاح بند «الف» تبصره «۴» - افزودن جزء «۴»:

دلیل توجیهی

با هدف توسعه مشارکت خیرین در تجهیز دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی افزودن جزء «۴» به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

۴. طرح‌های تجهیز آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی وابسته به وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که حداقل ۲۰ درصد اعتبارات آن توسط خیرین این بخش تأمین شده باشد.

۳. اصلاح تبصره «۹» بند «ب»:

۱. در تبصره «۹» بند «ب» عبارت «تا سقف هزار و پانصد میلیارد ریال (۱۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰)» به «تا سقف دو هزار میلیارد ریال (۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰)» تبدیل شود.

۲. متن زیر به ادامه تبصره «۹» بند «ب» اضافه شود:

در اجرای ماده (۳) قانون ایجاد صندوق‌های رفاه دانشجویان وزارتخانه‌های علوم تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مصوب ۱۳۷۱/۱۲/۰۴ مجلس شورای اسلامی و در راستای ایجاد تحول در نظام اقتصادی آموزش عالی کشور و نیل به خودکفایی، صندوق‌های مزبور فقط مجاز به سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مرتبط با فعالیت‌های آموزش عالی کشور هستند.

دلیل توجیهی

با توجه به اینکه اکثر دانشجویان کشور (حدود دو میلیون نفر) شهریه‌پرداز هستند و شرایط همه‌گیری بیماری کرونا وضعیت معیشتی مردم و دانشجویان را تضعیف نموده است و ازسویی اعتبارات پیش‌بینی شده در لایحه بودجه به هیچ‌وجه برای تأمین تقاضای دانشجویان شهریه‌پرداز را ندارد.

۴. اصلاح تبصره «۹» بند «ج»:

پیشنهاد می‌شود:

پس از عبارت «اشتغال به کار افراد»، عبارت «با توجه به قوانین و مقررات حاکم بر صندوق‌ها» اضافه شود.

دلیل توجیهی

در تبصره «۹» بند «ج» با موضوع وام دانشجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی، برای تسهیل و تعیین تکلیف شرایط بازپرداخت این وام‌ها اصلاح فوق پیشنهاد می‌شود.

۵. اصلاح تبصره «۹» بند «ه»:

پیشنهاد می‌شود:

۱. این عبارت به ادامه متن تبصره «۹» بند «ه» اضافه شود: «تدوین آیین‌نامه اجرایی این بند با همکاری سازمان برنامه و بودجه، وزارتین علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید».

۲. عبارت حداقل معادل ده درصد (۱۰٪) به حداقل معادل پنجاه درصد (۵۰٪) تغییر پیدا کند.

دلیل توجیهی

موضوع این بند از تبصره تکلیف دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری به مصرف ۱۰ درصد از اعتبارات پژوهشی در راستای حمایت از پژوهش‌های تقاضامحور در قالب پایان‌نامه‌های دانشجویی است که با توجه به غیرکاربردی بودن اکثر پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی در حال حاضر، کفاف نیاز دستگاه‌های اجرایی نمی‌تواند باشد. علاوه بر این، فقدان آیین‌نامه اجرایی عامل اصلی عدم وجود عملکرد این بند است. همچنین، این گزارش موجب کمک به ارتباط دانشگاه و صنعت و پویایی علمی کشور می‌شود. به این لحاظ اصلاحات فوق پیشنهاد می‌شود.

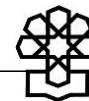
۶. احیای بند «ه» جزء «۱» تبصره «۹»:

پیشنهاد

عبارت «در راستای تحقق اهداف نقشه جامع علمی کشور، کاهش اعتبارات برنامه‌های پژوهشی توسط دستگاه‌های اجرایی ممنوع است». به‌عنوان جزء «۱» این بند اضافه می‌شود.

دلایل توجیهی

عبارت «در راستای تحقق اهداف نقشه جامع علمی کشور، کاهش اعتبارات برنامه‌های پژوهشی توسط دستگاه‌های اجرایی ممنوع است». در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و سال‌های گذشته به‌عنوان جزء «۱» این بند وجود داشت، حذف شده است که محل تأمل است. با توجه به اینکه با وجود این عبارت در سال‌های گذشته اعتبارات پژوهشی در محل‌های دیگر نیز هزینه می‌شده‌اند، نبود این عبارت هزینه‌کرد اعتبارات پژوهشی در سایر محل‌ها را موجه جلوه خواهد داد و به تضعیف پژوهش منجر خواهد شد.

۷. اصلاح تبصره «۹» بند «ح»:

پیشنهاد می‌شود این بند به صورت ذیل اصلاح شود:

۱. عبارت «خاص موضوع این بند واریز کند» حذف می‌گردد و جمله «خاصی که شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری اعلام می‌کند واریز می‌گردد به انتهای پاراگراف دوم این بند الحاق می‌گردد.
۲. سایر اعتبارات پژوهش‌های کاربردی و مسئله‌محور نیز به این حساب واریز می‌گردد.
۳. در متن تبصره بعد از عبارت «دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی»، عبارت «پارک‌های علم و فناوری» اضافه شود.
۴. در بخش مربوط به «حداقل سهم پرداخت به دانشجویان...» بعد از عبارت «مبلغ» عبارت «اعتبارات نیروی انسانی» اضافه شود.
۵. پیشنهاد می‌شود عبارت «سایر موارد» از ذیل این حکم حذف شود.

دلایل توجیهی

موضوع بند «ح» تبصره «۹» تکلیف شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت به واریز حداقل چهل درصد (۴۰٪) از هزینه امور پژوهشی خود به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور برای مصرف در راستای حل مسائل و مشکلات خود از طریق توافقنامه با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی... است. این بند بالقوه یکی از اثربخش‌ترین تبصره‌های موجود در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ است. با این وصف تحقق این بند از تبصره با چالش‌های فرصت کم دانشگاه‌ها برای استفاده از آن، نادیده گرفته شدن سهم اساتید و تجهیزات مورد نیاز از این اعتبارات و غیره مواجه بوده است که تدبیر برای حل آن چالش‌ها می‌تواند زمینه عملکرد بهینه آن را برای سال آینده فراهم سازد.

۸. اصلاح تبصره «۹» بند «ل»:

پیشنهاد می‌شود:

پس از عبارت «جهاد دانشگاهی» عبارت و «صندوق رفاه دانشجویان» اضافه شود.

دلیل توجیهی

با توجه به کمبود اعتبارات «صندوق رفاه دانشجویان» و لزوم توجه به تقویت دانشجویان کم‌بضاعت از طریق اعتبارات این صندوق پیشنهاد می‌شود.

۹. پیشنهاد بند الحاقی به تبصره «۹» به عنوان بند «م»:

بند «م» - به منظور هدایت پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی در جهت حل مسائل و معضلات کشور از طریق تخصیص پژوهانه و حمایت مالی از پژوهش‌های کاربردی و مأموریت‌گرا به دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و فناوری، سازمان برنامه و بودجه موظف است کل مانده اعتبار حساب موضوع بند «ح» تبصره «۹»، در سال ۱۳۹۹ را تا پایان تیرماه سال ۱۴۰۰ به عنوان سرمایه اولیه به حساب که شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری اعلام می‌کند واریز نماید و از سال ۱۴۰۰ تمامی اعتبارات

پژوهشی موضوع بند فوق و یا سایر بندهایی که به حمایت از پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و پژوهش‌های دانشگاهی اختصاص می‌یابد را مستقیماً به این حساب واریز نماید.

دلیل توجیهی

با توجه به عدم وجود حساب خاصی برای حمایت از رساله‌ها و پایان‌نامه‌های تقاضامحور و ذخیره اعتبارات قانونی اختصاص داده شده برای حمایت از رساله‌های دانشجویی مانند اعتبارات بند «ح» تبصره «۹» وجود بند الحاقی فوق بسیار حائز اهمیت است تا براساس آن پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی به سمت تحقیقات کاربردی جهت داده شود.

۱۰. پیشنهاد بند الحاقی به تبصره «۹» به عنوان بند «ن»:

بند «ن» - به منظور کمک به تأمین و تجهیز زیرساخت‌های آموزش الکترونیکی به‌ویژه در مناطق غیربرخوردار، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات موظف است حداقل سی درصد (۳۰٪) از منابع موضوع ماده (۹) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) را با هماهنگی صندوق رفاه دانشجویان به تأمین نیازهای سخت‌افزاری دانشجویان نیازمند و فراهم‌آوری امکان دسترسی آنان به اینترنت رایگان برای بهره‌گیری در آموزش الکترونیکی و توسعه زیرساخت‌های آموزش الکترونیک در مراکز آموزشی با اولویت مناطق محروم اختصاص دهد.

دلایل توجیهی

شیوع ویروس کرونا موجب شده است اغلب دانشگاه‌ها کلاس‌های خود را به صورت غیرحضوری برگزار نمایند. اما در بسیاری از مناطق محروم، دانشجویان قادر به تأمین اینترنت و یا وسایل و ابزارهای آموزشی نیستند. همچنین، هنوز دانشگاه‌هایی وجود دارند که فاقد زیرساخت‌های مناسب آموزش الکترونیک هستند. بنابراین، تأمین برخی از اعتبارات مورد نیاز از طریق این بند الحاقی می‌تواند مثمر‌تر باشد.

۱۱. پیشنهاد بند الحاقی به تبصره «۹» به عنوان بند «س»:

بند «ف» - به منظور تحقق عدالت آموزشی و رفع موانع موجود در نظام آموزش عمومی و عالی؛ معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور و صندوق نوآوری و شکوفایی مکلفند حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیانی که در تولید نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای آموزش الکترونیک فعالیت می‌کنند را در اولویت قرار دهند.

دلایل توجیهی

به دلیل نیاز روز کشور به زیرساخت‌ها و ابزارهای آموزش الکترونیک حمایت شرکت‌هایی که در این حوزه فعالیت دارند موجب افزایش عرضه محصولات مورد تقاضا از یک سو و تعدیل قیمت‌ها و رقابتی شدن تولید از سوی دیگر است.

۱۲. پیشنهاد الحاق جزء «۶» به تبصره «۱۴» بند «الف»:

جزء «۶» - سازمان امور دانشجویان وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری و معاونت ذی‌ربط در وزارتخانه بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجاز هستند اعتبارات ردیف (۲۲) جدول مصارف هدفمندی را از طریق

صندوق رفاه دانشجویان برای تهیه اینترنت ارزان قیمت یا به صورت وام برای خرید تجهیزات آموزش از راه دور در اختیار دانشجویان بی بضاعت قرار دهد.

دلایل توجیهی

شیوع همه گیری کرونا و لغو کلاس های حضوری دانشجویان سبب کاهش قراردادهای مربوط به تأمین تغذیه دانشجویان شده است. بهتر است این اعتبارات توسط وزارتین علوم و بهداشت برای تهیه اینترنت ارزان قیمت و وسایل آموزش از راه دور به صورت وام در اختیار دانشجویان بی بضاعت قرار گیرد.

۱۳. اصلاح تبصره «۱۸» بند «د»:

پیشنهاد می شود:

پس از عبارت «براساس آیین نامه ای که عبارت «حداکثر دو ماه پس از تصویب این قانون» اضافه شود.

دلیل توجیهی

این بند برای تولید محصولات وارداتی و استراتژیک دانش بنیان بسیار مفید خواهد بود. تدوین هرچه سریع تر آیین نامه اجرایی با هدف متمرکز شدن این بند از اهمیت بالایی برخوردار است.

۱۴. اصلاح ردیف ۱۴۰۱۵۹ جدول (۵) ماده واحده:

پیشنهاد می شود:

عبارت «درآمد اختصاصی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بابت تعرفه ارائه خدمات به مؤسسات آموزش عالی آزاد و غیرانتفاعی» در انتهای عنوان این ردیف اضافه شود و اعتبار ۲,۳۴۰,۰۰۰ ذیل درآمد اختصاصی ملی به ۲,۳۵۰,۰۰۰ و جمع کل از ۴,۸۴۰,۰۰۰ به ۴,۸۵۰,۰۰۰ تغییر یابد.

دلایل توجیهی

با توجه به نادیده گرفته شدن وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از شمولیت این منبع درآمدی اصلاح این ردیف به شرح فوق پیشنهاد می شود.

۱۵. اصلاح ردیف (۲-۵۵۰۰۰۰) جدول (۹):

اعتبار وام شهریه از ذیل ردیف (۲-۵۵۰۰۰۰) جدول (۹) به ذیل ردیف اصلی صندوق رفاه دانشجویان ۱۳۵۰۲(۱۳۶۶۴-۲) ذیل جدول (۷) در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ انتقال یابد.

منابع و مآخذ

۱. لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ مصوب هیئت وزیران.
۲. برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۴.
۳. قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه، مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰.
۴. قانون حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات، مصوب ۱۳۸۹/۸/۵.
۵. سیاست‌های کلی «علم و فناوری»، ۱۳۹۳.
۶. گزارش عملکرد تبصره‌های قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸، سازمان برنامه و بودجه.

شماره مسلسل: ۱۷۳۳۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور ۲۴. بودجه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری

نام دفتر: مطالعات آموزش و فرهنگ (گروه آموزش عالی)

تهیه و تدوین کنندگان: یوسف زراعت کیش، حسین نصیری، احمد داوری، هادی یوسفی

ناظران علمی: صادق ستاری فرد، مسعود فیاضی

اظهار نظر کننده: علی دهقان بنادکی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. لایحه بودجه ۱۳۹۹

۲. آموزش عالی

۳. تحقیقات

۴. فناوری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۱۰/۱۴